

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การเลี้ยงผึ้ง (beekeeping) เป็นกิจกรรมที่นำเอาข้อมูลทางชีววิทยาของผึ้งหรือข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผึ้งไปประยุกต์ใช้ในการจัดการรังผึ้งที่จะนำหรือชักนำ ให้ผึ้งสร้างรังในภาชนะที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น โดยการจัดการให้กับผึ้ง ให้ผึ้งมีโอกาสเก็บอาหารจากธรรมชาติมาสะสมไว้ในรัง เป็นจำนวนมากพอที่ผู้ประกอบกิจกรรมหรือผู้เลี้ยงผึ้ง(beekeeper) สามารถเก็บเกี่ยวได้ สรุปได้ว่าการเลี้ยงผึ้งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับผึ้ง คนเลี้ยงผึ้งและพืชอาหารผึ้งและสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงผึ้งเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความต้องการผลิตภัณฑ์ผึ้งทำให้มนุษย์เข้าไปจัดการผึ้งหาวิธีการที่จะเอาผึ้งมาเลี้ยงไว้ในรัง ปรับปรุงประสิทธิภาพ การเลี้ยงให้สูงขึ้น จนกระทั่งเกิดการเลี้ยงผึ้งขึ้นมา(พิชัย, 2547) ผู้เลี้ยงผึ้งที่จะประสบความสำเร็จนั้น จะต้องรู้จักผึ้ง ค้นคว้ากับวิธีการดำรงชีวิตของผึ้ง ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ของผึ้งเป็นอย่างดี รู้จักพืชอาหารและการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ตามฤดูกาลในเขตท้องที่ที่ตั้งรังผึ้ง คนเลี้ยงผึ้งจะเป็นผู้จัดการสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอยู่ของผึ้ง(Crane , 1990) การเลี้ยงผึ้งจึงเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของผึ้ง

ประเทศไทยมีการเลี้ยงผึ้งมานานแล้ว ชนิดของผึ้งที่เลี้ยงอยู่คือ ผึ้งโพรงซึ่งเป็นผึ้งพื้นเมืองของประเทศไทย มีกระจายอยู่ทุกภูมิภาค ส่วนการเลี้ยงผึ้งพันธุ์เพื่อเป็นการค้านั้น เริ่ม ในปี พ.ศ. 2496 โดย ศาสตราจารย์ หลวงสมานวนกิจ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งคณบดีคณะเกษตร ได้สั่งผึ้งพันธุ์อิตาเลียนจากออสเตรียมาเลี้ยงในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นครั้งแรก ได้รับความสำเร็จในระยะแรกเป็นอย่างดี (พงศเทพ, 2526) วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงผึ้งโดยทั่วไปนั้นแบ่งออกได้ 3 ประการ คือ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ผึ้ง เพื่อใช้ผึ้งเพื่อผสมเกสรพืชและเพื่อการศึกษาหรือการเล่น การจัดการผึ้งเลี้ยงจึงมีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ การจัดการผึ้งที่เลี้ยงเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ผึ้ง เป็นการจัดการปัจจัยต่างๆ ในการเลี้ยงผึ้งเพื่อให้ได้ ผึ้งแม่รัง ผึ้งงาน น้ำผึ้ง เกสรผึ้ง พืชผึ้ง พรอพอริส ตัวอ่อนของผึ้ง สิ่งเหล่านี้เป็นผลิตภัณฑ์ผึ้งที่สามารถสร้างรายได้ที่ดีจากการเลี้ยงผึ้ง ซึ่งปริมาณและคุณภาพผลิตภัณฑ์ผึ้งขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ (1) พันธุ์ผึ้ง ต้องเป็นสายพันธุ์ผึ้งที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ หรือการสร้างผลิตภัณฑ์ผึ้ง จำนวนผึ้งงานในรังต้องมีปริมาณที่มากพอที่จะทำกิจกรรม เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ผึ้ง (2) พืชอาหารและสิ่งแวดล้อม ต้องมีชนิดและปริมาณพืชอาหารผึ้งที่มากเพียงพอ พืชและผึ้งต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ให้ผลดีต่อพืชและผึ้งในการที่จะเก็บอาหารจากพืชอาหารผึ้ง (3) อุปกรณ์ที่ใช้ ต้องมีความเหมาะสม สร้างความสะดวกรวดเร็วในการทำงาน (4) การจัดการผึ้ง การจัดการผึ้ง คือ กิจกรรมที่นำปัจจัยที่เกี่ยวกับผึ้งมาทำให้ผึ้งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้เลี้ยงผึ้ง ซึ่งวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงผึ้ง สามารถแบ่งออกได้ 2 ประการ คือการจัดการผึ้งเพื่อเพิ่มประชากร และการจัดการผึ้งเพื่อให้ได้ประโยชน์จากผึ้ง ภาระงานมากหรือน้อยในการทำงานเป็นไปตาม กิจกรรมที่จะทำกับผึ้งอันเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จำนวนรังผึ้งที่เลี้ยง ถ้ามีจำนวนรังผึ้งมาก ก็จะต้องใช้เวลาในการจัดการดูแลมากขึ้น กรรมวิธีที่ใช้ต้องให้ประสิทธิภาพในการสร้างประโยชน์สูงสุด (5) การจัดการการเก็บและรักษาผลิตภัณฑ์ (Dadant and Sons, 1975; Morse, 1975; Root,1975)

การเลี้ยงผึ้งมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจการเกษตร (agro-economic system) เพราะการเลี้ยงผึ้งนั้นก่อให้เกิดผลตอบแทนหรือรายได้จากพืชธรรมชาติ ใช้พืชเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ผู้เลี้ยงผึ้ง (1) ไม่ต้องปลูกพืชใดพืชหนึ่งให้เป็นพืชอาหารผึ้ง จึงไม่ต้องใช้พื้นที่หรือเงินลงทุนในการปลูกพืช เพราะผึ้งจะออกไปหาอาหารที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติด้วยตัวของมันเอง (2) การเลี้ยงผึ้งไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหาย ทางลักษณะหรือผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม แต่การ

เลี้ยงผึ้งจะยังให้เกิดผลประโยชน์ให้กับอาชีพการเกษตรอื่นๆ ให้มีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นด้วยการ มีผึ้งช่วยผสมเกสรพืช (3) ในการเลี้ยงผึ้งนั้น ผู้เลี้ยงผึ้งไม่ได้เลี้ยงผึ้งด้วยการตัดแปลงอุปนิสัยของผึ้งหรือทำให้ผึ้งเชื่องขึ้น หากแต่ว่าผู้เลี้ยงผึ้งเข้าใจถึงความเป็นอยู่ของผึ้ง แล้วอาศัยความรู้เกี่ยวกับผึ้งนั้นเข้าไปจัดการสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมกับผึ้ง ผู้เลี้ยงผึ้งสามารถที่จะทำการเลี้ยงผึ้งเป็นอาชีพได้ คือ สามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองอย่างมั่งคั่ง ส่วนเกษตรกรที่ปลูกพืชที่ต้องการใช้ผึ้งช่วยเกสร จะได้รับผลผลิตจากพืชที่ปลูกนั้นเพิ่มมากขึ้น ทั้งปริมาณและคุณภาพ(Levin and Waller, 1989)

การพัฒนาอาชีพการเลี้ยงผึ้งให้เหมาะสมกับพืชอาหารท้องถิ่นเมื่อนำผึ้งไปเลี้ยงบนพื้นที่สูง จำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการเลี้ยง ด้วยการใช้วิธีการปฏิบัติการที่ดี (Good Animal Production, GAP) เพื่อให้ผู้เลี้ยงผึ้งได้รับผลตอบแทนสูงสุด เพื่อให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัย การปราศจากสารตกค้าง ในผลิตภัณฑ์ผึ้ง รวมถึงสุขภาพผึ้งด้วย โดยในการศึกษานี้จะพัฒนาเป็นคู่มือปฏิบัติสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งบนพื้นที่สูงด้วย

